

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

IMPROVEMENT OF METHODS OF ESTIMATION OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS

Макаренко С.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту і адміністрування,
Херсонський державний університет

Звонарьова О.І.

студентка,
Херсонський державний університет

Олійник Н.М.

кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки,
Херсонський національний технічний університет

Makarenko Serhii

PhD (Economics), Associate Professor,
Assistant professor of Management and Administration Department,
Kherson State University

Zvonarova Olena

Student,
Kherson State University

Oliinyk Nataliia

PhD (Technical), Associate Professor,
Assistant professor of Economics,
Entrepreneurship and Economic Security Department,
Kherson National Technical University

У сучасних умовах нестабільного бізнес-середовища органи державної влади та місцевого самоврядування спільно з представниками суб'єктів господарювання усіх форм власності зацікавлені в розробленні узгодженого механізму проведення достовірного оцінювання рівня соціально-економічного розвитку та побудові дієвої прогностичної моделі, що дасть змогу визначити вплив найвагоміших чинників на результативний показник та окреслити план подальших заходів стосовно розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Для оцінки соціально-економічного розвитку країни та регіонів зокрема використовуються різні методичні підходи, розроблені як органами державної влади й місцевого самоврядування, так і науковою спільнотою та громадськими організаціями. Використання необґрунтованого науково-методичного підходу не лише може призвести до викривлення реального стану справ у регіонах та країні взагалі, а й спрямувати в умовах кризи обмежені фінансові ресурси державного та місцевих бюджетів на поліпшення показників, які мають несуттєвий вплив на розвиток економіки.

Ключові слова: державне управління, оцінювання, соціально-економічний розвиток, адміністративно-територіальні одиниці, Херсонська область.

В современных условиях нестабильной бизнес-среды органы государственной власти и местного самоуправления совместно с представителями субъектов хозяйствования всех форм собственности заинтересованы в разработке согласованного механизма проведения достоверного оценивания уровня социально-экономического развития и построении эффективной прогностической модели, которая позволит определить влияние наиболее значимых факторов на результативный показатель и наметит план дальнейших мероприятий по развитию административно-территориальных единиц. Для оценки соци-

ально-економічного розвитку країни та регіонів в частині використовуються різні методичні підходи, розроблені як органами державної влади та місцевого самоуправління, так і науковим середом та громадськими організаціями. Використання необґрунтованого науково-методичного підходу не тільки може призвести до спотворення дійсного стану справ в регіонах та країні загалом, але й направити в умовах кризи обмежені фінансові ресурси державного та місцевих бюджетів на покращення показників, які мають незначальний вплив на розвиток економіки.

Ключові слова: державне управління, оцінка, соціально-економічне розвиток, адміністративно-територіальні одиниці, Херсонська область.

In today's conditions of unstable business environment, state authorities and local self-government bodies, together with representatives economic entities forms of ownership, are interested in developing a coherent mechanism for reliable assessment of the level of socio-economic development and the construction of an effective forecast model that will determine the impact of the most important factors on the productive indicator and outline the plan for further measures regarding the development of administrative and territorial units. The development of the regional economy depends to a large extent on how reliable the experts of local government and local government will be able to identify the strengths and weaknesses, opportunities and threats for the regional economy; to forecast changes in the external and internal business environment and their impact on the region's economy; plan and implement a plan of measures to ensure the development of key economic activities. In order to assess and forecast the socio-economic development of the country and regions, various methodological approaches developed by both public authorities and local self-government, as well as the scientific community and public organizations are used in particular. Using an unjustified scientific and methodological approach not only can distort the real state of affairs in the regions and the country in general, but also send in the conditions of the crisis limited financial resources of the State and local budgets to improve the indicators that have a minor impact on the development of the economy. The purpose of the article is to carry out an analysis and improvement of the methodological approach for estimating socio-economic development of regions through the use of modern information technologies and taking into account the possible relationship between the effective factor and the main indicators of development. The methodological basis of the study consisted of scientific works of domestic and foreign scientists and leading specialists, statistical and analytical materials of state authorities.

Key words: state administration, estimation, socio-economic development, administrative-territorial units, Kher-son region.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Створення та забезпечення сприятливих умов для соціально-економічного розвитку національної економіки є найголовнішим завданням для органів державної влади та місцевого самоврядування. Водночас економічний стан національної економіки свідчить про наявність значних прорахунків із боку провідних структур та нераціональне використання наявних ресурсів, наслідком чого стала втрата економічного потенціалу у ранній пострадянський період.

Удосконалення напрямів соціально-економічної політики зумовлює необхідність здійснення обґрунтованих та ефективних управлінських рішень в умовах обмеженості джерел фінансування, які б дали змогу охопити найважливіші сфери економічної діяльності та раціонально перерозподілити наявні ресурси. Реалізація цих завдань потребує обґрунтування концептуальних підходів до оцінювання соціально-економічних процесів на основі розроблення інструментарію вимірювання та оцінки соціально-економічного розвитку регіональної та національної економіки взагалі, оскільки зазначене є основою для обґрунтування стратегій та щорічних програм економічного, соціального та культурного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Дослідженню питань оцінювання рівня соціально-економічного розвитку присвячено роботи багатьох зарубіжних та вітчизняних учених: В. Геєця [1], В. Єлінського [2; 3], Н. Коренєва [4], В. Лисюка, І. Шарапи [5], М. Макарова [7], Н. Соловійової [10], Т. Уманець [11], Л. Швайка [12], Н. Тютенко, К. Глуц, Е. Португал, С. Рибачка [14] та ін. Однак за значної кількості теоретичних розробок і практичних рекомендацій щодо оцінювання соціально-економічного розвитку не всі аспекти цієї проблеми достатньо розроблені. Зокрема, це стосується питань розроблення системи комплексних показників і методичного підходу до оцінювання соціально-економічного розвитку регіону як інструменту державного регулювання соціально-економічних процесів в Україні.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є розроблення теоретично-методичних засад і практичних рекомендацій щодо вдосконалення методів оцінювання соціально-економічного розвитку вітчизняної національної та регіональної економіки з перспективою подальшого внесення змін та вдосконалення діючих нормативно-правових актів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових

результатів. Економічний розвиток регіонів у сучасних умовах залежить від науково-технологічного й інноваційного потенціалу даних територій, що визначається рівнем матеріально-технічних, трудових, інформаційних і фінансових ресурсів. Окрім того, перспективи науково-технологічного розвитку регіонів багато в чому проявляються через власні можливості створювати та використовувати нові інноваційні технології. Реалізація економіко-технологічного потенціалу регіонів виступає передумовою як територіальної кооперації підприємств із широкою номенклатурою продукції, що випускається, і різноманітним технологічним процесів, так і інноваційного відновлення технологічної основи малих і середніх підприємств завдяки взаємодії з міжгалузевими корпораціями.

На думку Л.А. Швайка [12], під час проведення оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів та визначення їхнього впливу на розвиток національної економіки потрібно враховувати принципи: відповідності показників оцінки цілям політики; поєднання якісних і кількісних методів оцінки; доступності даних; незалежності оцінки; наявності зворотного зв'язку; регулярності проведення оцінки.

Процедура оцінювання повинна виконувати кілька функцій, починаючи від традиційної функції обліку, за допомогою якої визначається, наскільки вказані чинники сприяють досягненню тих або інших економічних цілей, і закінчуючи виконанням політичних функцій.

Важливість оцінки безпосередньо економічної політики на регіональному рівні залежить від спільного впливу таких причин [1]:

- зростаючої політичної потреби визначення економічної ефективності проведеної політики;
- потреби уряду на всіх рівнях державного управління в обліку державних видатків і визначення доданої вартості;
- операційних інтересів розроблювачів економічної політики, що полягають у тому, щоб підвищити ефективність запропонованих заходів;
- прагнення перевірити на практиці зв'язок між проведеною політикою й розвитком територій, що зростає в міру виникнення нових підходів до стимулювання регіонального розвитку.

Безпосередньо сама методика оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів та визначення впливу на розвиток національної економіки повинна складатися з двох основних блоків: оцінювання окремо соціально-економічного потенціалу та основних показників розвитку національної економіки; виявлення взаємозв'язку між цими показниками [1].

Результати проведених досліджень авторами [14] свідчать, що відсутність обґрунтованої та коректної моделі оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів не дає змоги органам державної влади та місцевого самоврядування визначити дієвий комплекс захо-

дів, спрямованих на розвиток територій, що, як наслідок, призводить до нераціонального та неефективного використання джерел фінансування для впровадження та виконання заходів, вплив яких на економіку регіону є незначним. Також відсутність достовірної оцінки рівня соціально-економічного розвитку підриває рівень довіри іноземних інвесторів до вітчизняних джерел інформації, яка відображається на офіційних вебсайтах центральних органів виконавчої влади, що призводить до погіршення інвестиційної привабливості вітчизняної економіки та зменшення обсягів залучення прямих іноземних інвестицій.

На прикладі Херсонської області було встановлено, що в сучасних умовах функціонування моніторинг та оцінка соціально-економічного розвитку районів та міст обласного значення Херсонщини здійснюються згідно з Розпорядженням голови Херсонської обласної державної адміністрації від 20 січня 2017 р. № 14 «Про моніторинг та оцінку результативності реалізації державної регіональної політики» [9]. Вказаним Розпорядженням передбачено, що щоквартальний моніторинг повинен здійснюватися за 20 показниками, а річний – за 43 показниками, які охоплюють різні напрями розвитку територій і відображають стан економічного розвитку, інвестиційної, зовнішньоекономічної та фінансової діяльності, ринку праці, енергоефективності, раціонального природокористування та якості довкілля.

Водночас, ураховуючи специфіку статистичної звітності та виробничих процесів, оцінку рівня соціально-економічного розвитку районів та міст обласного значення Херсонської області за підсумками 2017 р. фактично було проведено за 37 показниками замість передбачених 43 показників. Ситуація з проведенням щоквартального оцінювання має ще більший формальний характер: оцінювання за підсумками I півріччя 2019 р. проводилося лише за 12 показниками (замість 20 передбачених). І це не враховуючи той факт, що за деякими показниками оцінювання проводиться у різному часовому інтервалі з використанням показників попередніх звітних періодів.

Викликає сумніви й обґрунтованість використання запропонованої групи показників як основи формування валового регіонального продукту та забезпечення загального розвитку Херсонської області. Так, наприклад, у попередніх дослідженнях [10] було встановлено, що, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 9 червня 2011 р. № 650 «Про запровадження проведення оцінки результатів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій» (зі змінами та доповненнями) [8], яка діяла з 2011 по 2014 р., передбачалося проведення оцінювання загальнодержавного та регіонального розвитку за 81 показником, що

охоплював 10 напрямів діяльності. Водночас у процесі проведення економіко-математичного аналізу, під час якого було перевірено систему наявності можливої мультиколінеарності між показниками та визначено рівень зв'язку, виявлено, що вагомий зв'язок наявний лише між валовим внутрішнім продуктом (результативний фактор) та 13 показниками (за використання офіційних матеріалів за 14 звітних періодів із 2010 р. по I квартал 2014 р.).

Під час залучення на громадських засадах до експертної комісії провідних фахівців освітньої галузі, місцевих органів виконавчої влади, бюджетоформуючих підприємств та організацій м. Херсона й Херсонської області було визначено та запропоновано у процесі оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіону використовувати такі показники: реальний наявний дохід населення, у % до відповідного періоду попереднього року (X_1); індекс капітальних інвестицій, у % до відповідного періоду попереднього року (X_2); темп росту прямих іноземних інвестицій в економіці області, у % до попереднього року (X_3); індекс промислової продукції, у % до попереднього року (X_4); індекс сільськогосподарської продукції, у % до попереднього року (X_5); питома вага промислових підприємств, що займалися інноваціями (X_6); економічно активне населення у віці 15–70 років, тис осіб (X_7). Серед найбільш впливових фінансових показників, що відображають фінансову спроможність місцевої громади (регіону), запропоновано розглядати: податок на прибуток підприємств (X_8), податок на додану вартість із вироблених в Україні товарів (X_9), податок на доходи фізичних осіб (X_{10}), єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва (X_{11}).

Використовуючи офіційну статистичну звітність Головного управління статистики у Херсонській області за 2004–2017 рр. та інформацію, надану Головним управлінням ДФС у Херсонській області, Автономній Республіці Крим та м. Севастополі за 2010–2017 рр., було встановлено такий зв'язок між результативним показником – індексом фізичного обсягу валового регіонального продукту (у цінах попереднього року) (Y) та вищевказаними чинниками:

– $r_{yx1} = 0,4547$ – згідно зі шкалою оцінювання зв'язку змінних, зв'язок між Y та X_1 вважається середнім;

– $r_{yx2} = 0,6258$ – зв'язок між Y та X_2 вважається вище середнього;

– $r_{yx3} = 0,4314$ – зв'язок між Y та X_3 вважається середнім;

– $r_{yx4} = 0,0843$ – зв'язок між Y та X_4 майже відсутній;

– $r_{yx5} = 0,7397$ – зв'язок між Y та X_5 вважається вище середнього;

– $r_{yx6} = -0,1377$ – зв'язок між Y та X_6 майже відсутній;

– $r_{yx7} = 0,2557$ – зв'язок між Y та X_7 вважається нижчим за середній;

– $r_{yx8} = 0,4735$ – зв'язок між Y та X_8 вважається середнім;

– $r_{yx9} = 0,0383$ – зв'язок між Y та X_9 майже відсутній;

– $r_{yx10} = -0,0887$ – зв'язок між Y та X_{10} майже відсутній;

– $r_{yx11} = -0,0564$ – зв'язок між Y та X_{11} майже відсутній.

Результати проведеного дослідження свідчать, що між усіма запропонованими факторами та загальним результативним показником, за яким можливе проведення оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіону, майже не простежується суттєвого зв'язку. Натомість виявлено наявність суттєвих протиріч щодо отриманих результатів, що безпосередньо пов'язано з постійними змінами методик досліджень та аналізу, що відбувалися в державних статистичних органах.

Також вищевказана методика оцінювання результативності реалізації державної регіональної політики, відповідно до Розпорядження голови Херсонської обласної державної адміністрації від 20 січня 2017 р. № 14 «Про моніторинг та оцінку результативності реалізації державної регіональної політики» [9], передбачає проведення оцінювання виключно з урахуванням місця відповідної адміністративно-територіальної одиниці за кожним окремим показником у загальній сукупності. Проте зазначене не дає змоги врахувати рівні коливання у середині відповідної групи, що суттєво може вплинути на якість й достовірність проведеного оцінювання.

У табл. 1 наведено результати комплексного оцінювання результатів діяльності районних державних адміністрацій Херсонської області за I півріччя 2019 р. з використанням методик, передбачених Розпорядженням голови Херсонської обласної державної адміністрації від 20 січня 2017 р. № 14 та Постановою Кабінету Міністрів України від 9 червня 2011 р. № 650 (без урахування показників, інформація щодо яких є конфіденційною).

Як бачимо з табл. 1. майже за всіма адміністративно-територіальними одиницями Херсонської області відбувається зміна місця в рейтингу залежно від вибраної методики. Не зазнали змін лише райони-лідери – Каланчацький (перше місце), Іванівський (друге місце) та Великопетиський (п'яте місце), та район-аутсайдер – Верхньорогачицький (18-е місце).

Зазначене свідчить про відсутність єдиного підходу до оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів, що, як наслідок, не дає змогу сформулювати чіткий план подальшого розвитку проблемних територій.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Результати проведеного дослідження свідчать, що успіх діяльності місцевих органів державного управління значною мірою залежить від того, наскільки достовірно вони знають або передба-

Таблиця 1

**Комплексне оцінювання результатів діяльності районних державних адміністрацій
Херсонської області за I півріччя 2019 р. (за дев'ятьма показниками)**

Адміністративно-територіальна одиниця	Місце за методикою, передбаченою Розпорядженням голови Херсонської обласної державної адміністрації від 20 січня 2017 р. № 14	Місце за методикою, передбаченою Постановою Кабінету Міністрів України від 9 червня 2011 р. № 650	Відхилення
1	2	3	4 = 3 – 2
Бериславський	17	16	-1
Білозерський	11	10	-1
Великолепетиський	5	5	0
Великоолександрівський	15	7	-8
Верхньорогачицький	18	18	0
Високопільський	7	9	2
Генічеський	4	3	-1
Голопристанський	9	17	8
Горностаївський	8	15	7
Іванівський	2	2	0
Каланчацький	1	1	0
Каховський	3	4	1
Нижньосірогоський	5	6	1
Нововоронцовський	16	14	-2
Новотроїцький	9	13	4
Скадовський	14	12	-2
Олешківський	13	11	-2
Чаплинський	12	8	-4

Джерело: складено та розраховано авторами на основі [8; 9]

чають розвиток регіональної економіки в умовах перманентних змін у навколишньому бізнес-середовищі. У сучасних умовах функціонування розроблення обґрунтованого методичного підходу до оцінювання соціально-економічного

розвитку регіонів є необхідною умовою для розвитку проблемних територій та забезпечення сталого соціального, економічного та культурного розвитку регіональної та національної економіки взагалі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. В.М. Геєця. Київ : Ін-т екон. прогноз. ; Фенікс, 2003. 1008 с.
2. Єліневський В.Ю. Механізми управління функціонуванням і розвитком територіальних соціально-економічних систем. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 1259–1262.
3. Єліневський В.Ю. Теоретичні засади розвитку соціально- економічного потенціалу регіону. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2016. № 1(67). С. 140–145.
4. Коренева Н.А. Методичні підходи до побудови комплексної інтегральної оцінки інвестиційної привабливості на регіональному рівні. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 2(68). С. 106–111.
5. Обґрунтування оптимальної моделі прогнозування соціально-економічного розвитку регіону / В.М. Лисюк та ін. *Таврійський науковий вісник*. 2012. Вип. 82. С. 249–254.
6. Макаренко С.М., Олійник Н.М. Визначення оптимальної стратегії розвитку регіону шляхом забезпечення постійного моделювання соціально-економічних. *Проблеми формування нової економіки XXI століття* : праці III міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 23–24 грудня 2010 р. Дніпропетровськ, 2010. Т. 3. С. 51–54.
7. Макаров М.О. Формування та розвиток регіональної інноваційної політики : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» ; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород, 2010. 20 с.
8. Про запровадження проведення оцінки результатів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 2011 р. № 650. *Кабінет Міністрів України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2011-%D0%BF> (дата звернення: 05.11.19).

9. Про моніторинг та оцінку результативності реалізації державної регіональної політики : Розпорядження голови Херсонської обласної державної адміністрації від 20 січня 2017 р. № 14. *Херсонська обласна державна адміністрація*, 2017. URL : <https://drive.google.com/drive/folders/0B7sFTG7spXvTbV9NWDNWWVFJjR1E> (accessed 5 November 2019).
10. Соловійова Н.І., Макаренко С.М., Олійник Н.М. Методологічна коректність прогнозного оцінювання параметрів соціально-економічного розвитку регіонів. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 11(185). С. 268–277.
11. Уманець Т.В. Оцінка регіонального економічного розвитку України: теорія та практика : монографія / за заг. ред. Т.В. Уманець. Донецьк : ВІК, 2010. 477 с.
12. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 435 с.
13. Buiak L.M. Mathematical models of general economic dynamics taking into account clusterization: monograph. Chernivtsi national Unt., 2016. 392 p.
14. Innovative development of the regions: cooperation between enterprises and state institutions / N. Tyukhtenko et al. *Marketing and Management of Innovations*. 2019. № 3. P. 354–365. URL : <http://doi.org/10.21272/mmi.2019.3-27> (accessed: 5 November 2019).

REFERENCES:

1. Heits V. M. (ed.) (2003). *Ekonomika Ukrainy: stratehiia i polityka dovhostrokovoho rozvytku* [Ukrainian economy: long-term development strategy and policy]. K. : In – t ekon. prohnozuv. : Feniks. [in Ukraine].
2. Ieliniivskiy V. Yu. (2014). Mekhanizmy upravlinnia funktsionuvanniam i rozvytkom terytorialnykh sotsialno-ekonomichnykh system [Mechanisms management operation and development of regional socio-economic systems]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. no. 2, pp. 1259–1262.
3. Ieliniivskiy V. Yu. (2016). Teoretychni zasady rozvytku sotsialno- ekonomichnoho potentsialu rehionu [Theoretical foundations of socio-economic potential]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarynoho universytetu. Ser. «Ekonomika i menezhment»*. vol. 1, no. 67, pp. 140–145.
4. Korenieva N. A. (2007). Metodychni pidkhody do pobudovy kompleksnoi intehralnoi otsinky investytsiinoi pryvablyvosti na rehionalnomu rivni [Methodical approaches to the construction of a comprehensive integrated assessment of investment attractiveness at the regional level]. *Aktualni problemy ekonomiky*. vol. 2, no. 68, pp. 106–111.
5. Lysiuk V. M., Sharapa I. V., Makarenko S. M., & Oliinyk N. M. (2012). Obgruntuvannia optymalnoi modeli prohnozuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionu [Substantiation of the optimal model for forecasting the socio-economic development of the region]. *Tavriiskiyi naukovyi visnyk: Naukovyi zhurnal*. Kherson, no. 82, pp. 249–254.
6. Makarenko S. M., & Oliinyk N. M. (2010). Vyznachennia optymalnoi stratehii rozvytku rehionu shliakhom zabezpechennia postiiinoho modeliuвання sotsialno-ekonomichnykh [Determining the optimal strategy for the development of the region by ensuring constant socio-economic modeling]. Proceedings of the *Problemy formuvannia novoi ekonomiky KhKhI stolittia: pratsi III mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Dnipropetrovsk, 23–24 hrudnia 2010)*, Dnipropetrovsk, p. 51–54.
7. Makarov M. O. (2010). *Formuvannia ta rozvytok rehionalnoi innovatsiinoi polityky* [Formation and development of regional innovation policy]: (PhD Thesis), Uzhhorod: DVNZ «Uzhhorod. nats. un-t».
8. Kabinet Ministriv Ukrainy (2011). *Pro zaprovadzhennia provedennia otsinky rezultativ diialnosti Rady ministriv Avtonomnoi Respubliki Krym, oblasnykh, Kyivskoi ta Sevastopolskoi miskykh derzhavnykh administratsii* [On introduction of an evaluation of the results of the activity of the Council of Ministers of the Autonomous Republic of Crimea, Kyiv region and Sevastopol city state administrations]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 9 chervnia 2011 roku № 650. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2011-%D0%BF> (accessed 5 November 2019).
9. Khersonska oblasna derzhavna administratsiia (2017). *Pro monitorynh ta otsinku rezultatyvnosti realizatsii derzhavnoi rehionalnoi polityky* [On monitoring and evaluation of the effectiveness of the implementation of the state regional policy]: rozporiadzhennia holovy Khersonskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii vid 20 sichnia 2017 roku № 14. Available at: <https://drive.google.com/drive/folders/0B7sFTG7spXvTbV9NWDNWWVFJjR1E> (accessed 5 November 2019).
10. Soloviova N. I., Makarenko S. M., & Oliinyk N. M. (2016). Metodolohichna korektnist prohnoznoho otsiniuvannia parametriv sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv [Methodological correctness of forecast estimation of the regional socioeconomic development parameters]. *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 11, no. 185, pp. 268–277.
11. Umanets T. V. (2010). Otsinka rehionalnoho ekonomichnoho rozvytku Ukrainy: teoriia ta praktyka [Estimation of regional economic development of Ukraine: theory and practice]. Donetsk: „VİK”. [in Ukraine].
12. Shvaika L. A. (2006). *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky* [State regulation of Economy]. K.: Znannia. [in Ukraine].
13. Buiak L. M. (2016). *Mathematical models of general economic dynamics taking into account clusterization*. Chernivtsi: Chernivtsi national Unt. [in Ukraine].
14. Tyukhtenko N., Makarenko S., Oliinyk N., Gluc K., Portugal Ed., & Rybachok S. (2019). Innovative development of the regions: cooperation between enterprises and state institutions. *Marketing and Management of Innovations*, vol. 3, pp. 354–365. Available at: <http://doi.org/10.21272/mmi.2019.3-27> (accessed 5 November 2019).